

LUPȚA

le combat

Director : Mihai Korne Redactor : Antonia Constantinescu

COSTUL ABONAMENTULUI PE UN AN

In franci francezi

FRANTA
EUROPA

FRF 250
FRF 300

In alte valute tariful este majorat
pentru acoperirea cheltuielilor
bancare :
DM 100 - Fr. Elv. 90 - L. St. 35

Cu avionul :

AFRICA
AMERICA DE NORD
ISRAEL
AMERICA DE SUD
ASIA
AUSTRALIA

FRF 350
FRF 400

USA 60 sau echivalent
USA 70 sau echivalent

125, Bureaux de la Colline - 92213 St-Cloud - France
Telephone : (33-1) 46. 02. 05. 40 - Tetex 633520F
Commission Paritaire N° 65481 - C;C;P; : 11 341 71 A Paris
Telefax : (33-1) 46.02.14.37

Numărul 205

7 iunie 1993

SOLUȚIA LIBERALĂ

În 19 mai, Asociația Liberală l-a avut ca oaspete la Paris pe DINU PATRICIU, șeful grupului parlamentar liberal din Camera Deputaților.

SPRE O REPUBLICĂ BANANIERĂ ?

România trece printr-un moment dificil, de restaurare, nu a comunismului, ci a comuniștilor. Fosta nomenclatură și părți ale securității cîștigă poziții economice importante printr-un sistem de influențe și relații, care crează o oligarhie financiară nouă, tocmai în timpul unei guvernări care încearcă să găsească un ipotetic al treilea drum între capitalism și socialism, transformînd țara într-o republica bananieră. S-au acumulat, în trei ani, averi uriașe și e incredibil cum cifre de afaceri ajung în câteva luni de la sute de milioane, la miliarde și apoi la zeci sau sute de miliarde. România pare o țară a tuturor posibilităților, dar numai pentru o foarte mică minoritate legată de puterea actuală și, în primul rînd, de Cotroceni.

Împotriva acestei boli care transformă monopolul de stat în monopoluri private, uncori mai agresive și mai dure decît cel de stat, nu există decît un leac: o politică cu adevărat liberală, care să pornească nu de la economic, ci de la politic. Criza prin care trecem e una politică și nu una economică. Criza economică este un rezultat al crizei de voință și de decizie politică în privința trecerii cu hotărîre către o societate democratică, bazată pe o economie reală de piață, care nu se construiește, cum auzim mereu la televiziunea din București, ci crește singură dacă are terenul pe care să rodească.

DINAMICA OPȚIUNILOR

Cea mai importantă luptă politică este cea parlamentară, o luptă între două jumătăți despărțite de zidul unei imposibilități totale de comunicare. De-o parte, oameni cu mentalități mai mult sau mai puțin colectiviste, care doresc să prospere rapid ei înșiși și numai ei, de partea cealaltă, oameni cu o orientare individualistă, care a făcut societatea occidentală. Aceasta imposibilitate de comunicare se manifestă în toată societatea românească: de-o parte lumea colectivistă în care domnește frica de schimbare, politica stîngii bazîndu-se pe această teamă de viitor, de cealaltă parte, determinarea oamenilor care au început să-și manifeste spiritul de independență, inventivitatea luîndu-și soarta în mîini și trecînd în sectorul particular, care reprezintă baza electorală a opoziției.

În țară se întîmplă o schimbare psihologică rapidă, mai ales în mediul rural. Știm ca alegerile din 1990 și din 1992 au fost cîștigate cu ajutorul țărănimii. Simțul lor de proprietate,

care n-a fost alterat în 45 de ani, contrar oricăror aparențe, i-a făcut să voteze cu cel care ei credeau că le-a dat pămînt. Acum, același simț de proprietate - care-i face peste tot în lume să voteze cu conservatorii, tradiționaliștii, cu dreapta care apără proprietatea - îi va face să voteze cu opoziția. Schimbare psihologică se constată în toate straturile societății. Singurii care vor mai constitui baza electorală a mișcărilor extremist-naționaliste sunt dezrădăcinații, imensa masă pe care socialismul a încercat s-o proletarizeze și n-a reușit decît să creeze un lumpenproletariat, cazat în orașe dormitor, care are încă nostalgia întoarcerii. 63% din populația României este la prima generație în mediul urban, iar o treime din forța de muncă o reprezintă navetiștii.

Navetiștii sunt rezervorul care va permite restructurarea industriei, fără a ajunge la un șomaj cronic și exploziv, cu condiția de a-i motiva să se reîntoarcă în mediul rural, ca să-și exercite profesia dobîndită la oraș.

ÎNȚRE DILETANTISM ȘI PROFESIONALISM

Dincolo de această realitate psihologica optimistă, există și motive mai neliniștitoare, de ordin politic. Opoziția suferă încă de o copilărie a modului de a se organiza, de a se structura, există încă mult diletantism. De partea cealaltă avem profesioniști care știu să-și programeze gesturile politice. De aceea, noi am pierdut alegerile, nu ei le-au cîștigat deoarece campania s-a bazat pe un voluntarism lipsit de orice urmă de înțelegere a situației concrete din țară, apelîndu-se la teme care nu-i erau apropiate electoratului în acel moment. Într-un sondaj de opinie de la începutul lui august, preocupările esențiale ale electoratului erau: creșterea prețurilor (20%), a șomajului și viitorul copiilor (tot peste 20%). În schimb, de refacerea morală a societății erau interesați 3%, și de lupta anti-comunistă, 5%. Or, aceste ultime două teme au fost cele pe care campania a insistat. Nu înseamnă că românul nu percepe decît aspectele materialiste ale lumii care-l înconjoară, ci rezultă acea frică pe care Iliescu a știut să-și bazeze campania, pe cînd noi n-am știut să găsim calea de a justifica speranța pe care am enunțat-o. Am spus acest lucru cu două luni înainte de alegeri, altfel aș fi fost acuzat că, după război, mulți viteji s-arată...

CRIZA ECONOMICĂ E O CRIZĂ POLITICĂ

Echilibrul fragil din parlament face și mai

agresivă majoritatea de stînga. Politica guvernului Văcăroiu se bazează, catastrofal, pe subvenționarea indirectă și mascată a industriei grele. O treime din buget, peste 800 de miliarde de lei sunt cheltuiți pentru finanțări de investiții care vor fi terminate peste 30, 50, 120 ani. Pe de altă parte, se fac subvenții pentru producție pe stoc. Cu o astfel de politică, sigur că s-a declanșat superinflația.

Într-o convorbire la Radio București am pus două întrebări dlui Văcăroiu: 1. cît va fi rata de schimb la 1 septembrie, cît va fi dolarul? știm toți că va fi 1500; 2. este sau nu de acord cu amendarea legii cu privire la cumpărarea terenurilor de către societățile cu capital străin? Nu mi-a răspuns la nici o întrebare. În aceste condiții, neștiind nici cum va încuraja capitalul străin să intre în România, nici cum va reuși să echilibreze economia pentru a crește eficacitatea ei și a mări exportul, nu poate sa aibă o soluție pentru criza economică.

PROGRAMUL LIBERAL

Criza politică impune analiza a 4 probleme:

1. Libertatea individuală de expresie, de posesie, de întreprindere.

2. Proprietatea privată, care practic nu există, doar 7% este în mîini private și totuși este sectorul care face aproape 30% din P.N.B., demonstrîndu-se dinamic și eficient.

E vorba de a se ajunge la proprietatea privată prin trei metode: a. redarea integrală a proprietăților la nivelul lui 1948, imobiliare, funciare, industriale, ca proporție din acțiunile societăților cu capital de stat în momentul în care au fost înglobate bunurile confiscate abuziv în acea perioadă; b. vînzarea de active pe credit pe termen lung - desfacerea practic a monștrilor industriali și vînzarea activelor din care se compune partea de pregătire a producției. Se fac șuruburi și piulițe la Bacău, București, Satu Mare, Timișoara fără ca producătorii respectivi să știe unii de alții, pentru că șuruburile unora intră în strunguri, ale altora în cine știe ce escavatoare sau macarale. Or, această pregătire a producției se poate desprinde de întreprinderea care montează produsul respectiv, iar mijloacele de producție pot fi vîndute pe credit tocmai acelor muncitori care-și au rădăcinile în mediul rural și pot crea descentralizarea industrială, îndreptarea ei spre mediul rural. Mercedesul nu se face la Stuttgart, ci în cine știe ce sate din Bavaria, iar în Germania, numărul mediu de angajați ai unei firme este de 25, față de peste 100 cît sunt în România de astăzi. În această idee noi propunem o politică de reruralizare motivată, nu forțată.

Șeful Gărzii Financiare, gen. Gh. Florică a fost destituit peste noapte, în 21 aprilie (v. Lupta din 7 mai), sub pretextul unei "rotiri" de cadre, primul ministru fiind însă informat, cum însuși a declarat, că ar fi fost dorința acestuia de a reveni în M.Ap.N. Dar când gen. Florică a dezvăluit în presă lista afacerilor necurate cu implicații pînă la guvern, îndepărtarea sa a fost explicată prin abuzurile pe care ex-șeful Garzii Financiare le-ar fi comis.

Alianța guvernamentală s-a grăbit să minimizeze, dacă nu să acuze de fals enumerarea celor 18 cazuri de trafic de influență, abuzuri legislative, jafuri din avutul public în care sunt citați actuali și foști miniștrii - dintre primii: V. Hrebenciuc, secretarul general al guvernului, ministrul de finanțe, gen. Ioan Dănescu, ministrul de interne, Dan Matei, ministrul turismului -, frunțați politici, persoane cu funcții de răspundere în Ministerul de Interne și SRI etc. Puterea a insinuat că doar după demitere s-a trezit să fie incoruptibil. Or, din Monitorul oficial s-a aflat că gen. Florică ceruse din februarie 1992, adică acum peste un an, să prezinte cazurile de corupție, în care erau vizați și parlamentari, în fața legislativului. Cel care i-a închis atunci gura au fost Radu Câmpeanu, pe atunci vice-președintele Senatului, Oliviu Gherman și senatorul de Craiova, Ion Predescu, președintele comisiei juridice ("Craiova, vă rog, să n-o cercetați ... nu se știe cum și ce fel este..."), cu atât mai agresiv cu cît generalul amintise și urbea domniei sale. Pe de altă parte, fostul șef al Gărzii Financiare a înaintat de luni de zile Procuraturii 100 de cazuri de corupție fără vreo rezolvare.

Nu există publicație care, de luni de zile, să nu reveleze jafuri, trecerea bunurilor statului în buzunarele particularilor, amestec în treburile justiției, matrapazlîcuri, escrocherii, în apatia generală, fără să stîmească nici un gest din partea instituțiilor în drept să eradiceze mafia, afară doar de sacrificarea cîte unui acar Păun sau a unui bișnițar fără sprijin ocult.

Ecuția corupției e simplă: liberalizarea comerțului și a liberei inițiative dar menținerea intactă a proprietății de stat permit afacerile private pe socoteala avutului public și crearea, fără nici un capital, a unor averi fabuloase. Un exemplu: directorul unei fabrici, decizînd ca aprovizionarea și defacerea produselor să se facă printr-o firma particulară, care este proprietatea soției sale...

"Afacerea Florică" a creat o situație explozivă. Din nou presa independentă s-a aflat singură în fața unei mafii abile, cu ramificații solide, al cărui ecou voit confuz sunt publicațiile obediente puterii, precipitate să contraatace sau să "dezvăluie" și ele creînd o perdea de fum în spatele căreia să se piardă firele care ajung la vîrfurile puterii. Generalul Florică a fost atacat cel mai violent de PUNR (vulnerabil mai ales datorită abuzurilor și mafiei din Cluj) și de "România Mare",

argumentul ultim fiind că generalul compromite imaginea României!

În 18 mai, executivul a făcut o demonstrație verbală de fermitate împotriva corupției, dar declarațiile gen. Gh. Florică sunt socotite contradictorii, fără acte doveditoare, pretext de "campanie neloială împotriva guvernului" și de acoperire personală. Mai mult, Vasile Văcăroiu i-a scris Procurorului General: "Acuzațiile formulate împotriva unor membri ai guvernului de dl. gen. Florică Gheorghe în fața comisiilor parlamentare, precum și prin intermediul unor mijloace de informare în masă sunt de natură să stîrbească autoritatea executivului ca urmare a umbrei de suspiciune și neîncredere aruncate asupra sa", anticipînd concluziile justiției "independente". Președintele, ca de obicei, n-a văzut în aceste dezvăluiri decît încă o manevră de destabilizare pusă la cale de opoziție, iar cînd a simțit amploarea scandalului, la doar două zile diferență - conferința de presă din 24 mai - s-a precipitat să se alătore verbal luptei împotriva corupției.

Sigur, "afacerea Florică" are mai mult umbre decît lumini: ea poate ascunde conflictul dintre M.Ap. N. și Ministerul de Interne - Ministrul Spiroiu l-a apărut pe generalul buclucaș, care s-a plîns de bețele în roate puse anchetelor Gărzii Financiare de Poliția Economică (fosta miliție economică) - poate fi o încercare de neutralizare a Gărzii Financiare venită chiar din partea armatei, implicată în "afacerea țigaretă", cum poate fi, în același timp, efectul înfruntării dintre FDSN și FSN, cu vaste implicații SRI-iste. Și totuși, cum spunea N. Manolescu: "dacă 1% din declarațiile gen. Florică, reproduse în presă, sunt adevărate, trebuie să cadă tot guvernul".

Cu atât mai mult, campania de presă împotriva corupției, în absența unei mobilizări a opiniei publice și mai ales a unei instrumentalizări politice va avea aceeași soartă a tergiversărilor și manevrelor dilatorii în care s-au înfundat atîtea dosare fierbinți de trei ani încoace.

Scenariul nisipurilor mișcătoare cu comisii, și hățiturile anchetelor fără rezultat se și profilează. Procuratura Generală s-a sesizat "din oficiu", dar așteaptă rezultatele comisiei parlamentare de anchetă. Și aici lucrurile se complică: opoziția cere ca ancheta să fie atribuită comisiilor juridice, pentru abuzuri și corupției, existente deja, care ar ar impulsiona ancheta justiției, respectîndu-se astfel separația puterilor; majoritatea propune o comisie specială în care ancheta să fie îndreptată împotriva fenomenului infracțional în general, deplasînd atenția de la acuzațiile lansate împotriva unor înalți demnitari ai statului. În ședința parlamentară cu pricina (27 mai), au intrat în funcție toate armele diversionii: chichițe terminologice, inflația acuzațiilor, pulverizarea dezbatărilor - Vadim Tudor socotește, de pildă, că adevărul despre corupție trebuie

căutat în distrugerea ... șeptelului! Miza fiind mare, s-a ajuns și la violența fizică: un parlamentar FSN, excedat, l-a palmuit pe directorul "României Mari". N-a ripostat bardul, ci garda sa de corp, rîndindu-l cu o armă din dotarea trupelor antiteroriste. Ceea ce înseamnă că circarul național își exercită mandatul în prezența gărzii personale, alcătuită din cadre ale Serviciului de Informații, intrate ilegal cu voie de la oamenii de pază ai forului legislativ...

*

Așa sînd lucrurile, întrebare este: SRI-ul controlează parlamentul sau acesta din urma controlează SRI-ul? Ultima variantă este scrisă în Constituție la art. 62, al. 2 g. și încă nepusă în aplicare. Motivul tergiversării este dat de prima variantă a întrebării, iar modalitatea de a o pune în aplicare a fost tot farsa cu comisiile. Controlul - asupra respectării prerogativelor, a legilor, verificarea gestiunii și a bugetului (15 miliarde) dat fiind că SRI-ul dispune și de o societate cu răspundere limitată care-i permite autonomia financiară (în Dolj - și e numai un exemplu - SRI-ul are 40.00 ha teren agricol!) - ar trebui făcut, cerea Petre Roman, de cele două comisii de apărare din Senat și din Camera Deputaților. Exacti ce nu convenea, de fel, puterii. Telefoanele ascultate, agenții infiltrați, implicarea în afaceri, rolul în politica internațională în condițiile în care România nu are alianțe bine conturate sunt numai o parte din necunoscutele cu efecte dintre cele mai nocive asupra situației din România.

În 13 mai s-a ajuns la hotărîrea de a fi înființată o comisie specială, alcătuită din 9 membri, Virgil Măgureanu urmînd să-și prezinte raportul numai în fața acesteia, care trebuie să jure că păstrează secretul informațiilor obținute.

Un subterfugiu la care puterea a fost obligată să recurgă datorită presiunilor internaționale. Controlul parlamentar al SRI-ului este unul din cele 9 puncte, alături de finalizarea dosarelor mineriadei și demilitarizarea poliției, pe care România trebuie să le îndeplinească pentru a intra în Consiliul Europei.

*

"Frauda electorală este dovedită", titreaza "România liberă" din 19 mai. A fost găsit un sac plin de ștampile, peste 200, ale secțiilor de votare din București, a căror proveniență este în legătură cu societatea "Charmides" condusă de Radu Gheorghe, fost ofițer de securitate.

*

Dintr-o statistică publicată de Institutul de economie agrară se putea constata că Legea fondului Funciar, cu toate defectele ei, a făcut ca producțiile agricole să crească îndeajuns ca să nu mai fie nevoie de importuri de cereale, practicate de guvernările de după '89 și care au adus agriculturii românești grave prejudicii. Directorul Institutului, Mircea Bulgaru, care a coordonat ancheta sociologică, a fost destituit conform unui ordin semnat de un secretar de stat absent la ora emiterii actului...

A.C.

3. Piața muncii e o altă problemă, pentru că încă trăim într-un sistem centralizat. Sindicatele încă sunt organizate piramidal, cadrele din aceeași întreprindere fac parte din același sindicat cu muncitorii, organizarea sindicală fiind în acest moment un handicap pentru eliberarea unei piețe a muncii.

4. Ordinea în plan social, prin refacerea structurilor sociale în primul rând cele legate de proprietate. Ordine administrativă, pentru că trăim într-un hățiș birocratic. Ordine economică: statul arbitru care să organizeze, să regularizeze jocul.

Statul, care ar trebui să rezolve aceste 4 probleme, este, după liberali, statul minimal, care se retrage complet din activitatea economică, rămânând să se ocupe de domenii strategice în care cererea și oferta nu pot regla, pe moment, lucrurile - sănătatea, cultura, învățământul, apărarea. Căile retragerii voluntare a statului? Toate încep cu un prefix negativ. Dezetatizarea, în sensul cel mai larg, a deciziei, a proprietății, administrativă, a poliției, a sistemelor de control fiscal, a sănătății care trebuie să ajungă la nivelul controlului comunitar în plan local.

Descentralizare economică, prin decuplarea funcțiilor statului. Unul este rolul de administrator al statului, pe care-l poate îndeplini un guvern, altul este rolul său de proprietar temporar, care trebuie îndeplinit de o organizație neguvernamentală, cum e Fondul Proprietății de Stat care există, dar nu funcționează. În ce privește descentralizarea sistemului bancar, avem un punct de vedere diferit față de partenerii din opoziție, pentru ca susținem desființarea Băncii Naționale. În țările cele mai active economic, Hong Kong sau Singapore, nu există o Bancă Națională, ci o Comisie Monetară, soluție care, pentru țările din Est poate funcționa foarte bine. Comisia Monetară are numai funcția de schimb, la o rata fixă a monedei într-o monedă de referință. În acest fel argentinienii au ajuns în trei ani de la o economie etatizată în proporție de 85%, la o economie în care transporturile, telecomunicațiile sunt privatizate, iar inflația a scăzut de la 4.000% la 17%.

E nevoie de dereglementare, pentru că o legislație stufoasă și politizată, acumulată în 45 de ani, se suprapune unui cadru instituțional al economiei de piață extrem de incipient, din care rezultă imposibilitatea aproape absolută de inițiativa, de desfășurarea normală a competiției în toate planurile. Parlamentul, deci, nu trebuie să facă legi, ci să desfășoare legi. Paralel trebuie procedat la debirocratizare, pentru că trăim acum un proces de rebirocratizare. Dacă guvernul Stoiljan ajunsese să aibă 150 de funcționari la Consiliul de Miniștri, guvernul Văcăroiu a reușit performanța să aibă 850 în cinci luni de guvernare. Ministerul Agriculturii are 42.000 de angajați, - în direcțiile județene, întreprinderile controlate de Ministerul Agriculturii, cei cu mapa, care au păstorit agricultura românească 45 de ani - cu un buget anual de 25.000 de miliarde salarii. Ministerul Industriei are 15 sau 18 secretariate de stat, nu știe nimeni, pentru că se dilată mereu.

Fără să minimizăm rolul instituțiilor centrale, trebuie apropiată decizia de cetățean, creșterea rolului consiliilor județene, locale, cu

fondurile locale. Descentralizarea bugetară a fost idee care a generat Moțiunea de cenzură, noi cerând ca o parte din impozitele și taxele percepute de stat să fie reținute și gestionate în plan local, dintr-un interes politic, fiindcă majoritatea țării este, în plan local, guvernată de aleși ai opoziției. Fără un sistem descentralizat, țara nu se va mișca din loc.

Alternativa liberală de guvernare este, în primul rând, politică. Politica economică este diversiunea cu care puterea păcăleşte populația, care a crezut că e treaba unor specialiști, ca măsurile economice sunt niște chestiuni abstracte. De unde minimizarea politicului, unul din caii de bătaie ai puterii.

Cum putem materializa acest program, în condițiile în care scorul parlamentar este de 47 la 53? Prin folosirea tensiunilor sociale create de creșterea prețurilor, ale căror efecte se vor vedea probabil în august-septembrie, pentru a-l presa pe Ion Iliescu să admită schimbarea majorității parlamentare, condiție pe care i-am pus-o din noiembrie anul trecut și care i s-a repetat la toate întîlnirile: să taie FDSN între moderați și conservatori. Mai există condiții subsidiare - neutralizarea politică a Televiziunii, a CNA-ului, a Procuraturii, a SRI-ului etc. Greu de crezut că o va face.

Dacă însă prima condiție va fi îndeplinită, un guvern bazat pe o majoritate a opoziției poate începe o reformă rapidă. Partidul Liberal nu va participa decât la un guvern bazat pe o astfel de alternativă economică. Există însă riscul de a nu reuși și primejdia de a împărtăși soarta Poloniei, 10 ani cu Jaruzelschi.

NECESITATEA

LIMPEZIRII

DOCTRINARE

Pentru ca opoziția parlamentară - Convenția Democratică (PNȚcd, PL, PAC), și FSN - să se întărească, și acest proces trebuie să aibă loc pînă în septembrie, trebuie să se structureze în jurul celor trei curente de gândire, ca în orice spectru democratic: social-democrație, liberalism, creștin-democrație. Noi am făcut-o la congresul din februarie, discutînd un program politic, bazat pe o doctrină clară.

Creștin-democrația trebuie definită în condițiile reale ale României, pentru că ea a apărut într-un Occident în care biserica este un centru comunitar, or, noi avem o biserică ortodoxă care știm cum a fost, prin tradiție, și cum este ea acum. Din păcate, în PNȚCD, există tendințe de centru stînga, bazate și pe o tradiție a partidului dintre cele două războaie. Creștin democrația, la noi, ar trebui să se bazeze pe conservatorism, pe tradiționalism, absorbînd un electorat rătăcit.

În interiorul FSN, exista social-democrați declarați, ca Petre Roman, care e mai mult influențabil decât social-democrat, dar există și liberali, ca Adrian Severin sau Victor Babeș. Ar trebui să apară o clarificare prin apropierea PSDR de social-democrații din FSN și chiar de cei din FDSN, unde există moderați, oameni care au fost puși pe liste fără să știe bine ce sunt. Vreo doi-trei șefi de cameră de comerț din provincie, absolut liberali, își răspund că au acceptat să fie în FDSN ca să vină în Parlament. De ce stau acolo? Păi, nu votează cînd cred ca nu e cazul!...

Cu PAC avem o problemă. Dl. Manolescu s-a declarat, la congresul partidului, neo-liberal,

iar vice-președintele actual al PAC-ului a explicat diferența: liberalii circulă fără să aibă semne de circulație, iar neoliberalii au un cod rutier exact. Horia Rusu a răspuns că, dacă-i vorba de circulație, PAC-ul s-a oprit la culoarea roșie a semaforului și a semnalizat la stînga. Zilele trecute, dl Manolescu explica că neoliberalismul este un liberalism bine temperat, iar la două zile, Oliviu Gherman, vice-președintele Parlamentului, afirma, mai în limbă de lemn, cam același lucru: neoliberalismul, "pe care-l practicăm FDSN" (!), este un liberalism adaptat situațiilor concrete. Speriat ca, Doamne ferește, FDSN-ul să nu se transforme în neoliberal și cine știe ce să se întîmple cu PAC-ul, i-am scris dlui Manolescu, propunîndu-i nu fuziunea celor două partide, ci o uniune liberală, bazată pe un statut identic cu cel al UDF-ului din Franța, în care cele două partide să conlucreze păstrîndu-și structurile, în ideea că 40 de senatori și de deputați înseamna mai mult decît 20+20. A răspuns că-i forțez mîna. Eu cred că i-am întins-o. Sunt foarte dezamăgit. Nu vād ce ne împiedică să facem, în interiorul Convenției Democratice, alianța de care am vorbit.

*

Au urmat întrebările. Alexandru Herlea a întrebat dacă scindarea PAC-ului n-ar putea fi o clarificare a peisajului politic? Dinu Patriciu n-ar vrea o ruptură pentru că au fost prea multe la liberali. Daniel Aftalion a întrebat dacă nu există riscul ca oameni din FDSN să treacă la PNL, fostul partid al lui Radu Câmpeanu, dîndu-i posibilitatea lui Iliescu să facă un nou guvern, cu PNL și cîteva elemente din FDSN? Este ceea ce dorește Cotroceniul, recunoaște Dinu Patriciu. Evoluția PNL-ului n-a avut o baza doctrinară, s-a manifestat doar prin compromisuri. În urma recentului său congres, el tinde să devină reprezentarea politică a noii oligarhii. Unitatea liberală va fi realizată fără PNL-ul, pe care electoratul l-a amendat pentru ambiguitatea sa. La întrebarea lui Vlad Stoiljan despre absența investitorilor străini, Dinu Patriciu a spus că vina o poartă slaba credibilitate a țării. Avem cadru de joc, nu avem arbitru, și n-avem jucători pentru că n-avem proprietate privată. Pentru a crește credibilitatea României, ideal ar fi să nu mai avem acest președinte, dar ea poate crește și printr-un guvern de centru dreapta care să-i impună președintelui neutralitate politică, rupîndu-i cordoanele ombilicale prin care alimentează mașinăriile puterii.

MONARHIA

Pentru cetățenie, regele ar trebui să se adreseze nu puterii, ci justiției. La un răspunsul negativ, întreaga opoziție, indiferent de orientarea ei, ar acționa împotriva unei încălcări a Drepturilor Omului și nu în favoarea monarhiei. Regele ar trebui să se instaleze în țară, nu într-o fostă proprietate, ci într-un oraș mic, unde să primească politicieni, oameni de cultură, ocupîndu-se de probleme care pot coagula interesul tuturor românilor: politica externă și, în primul rînd, Basarabia. PL este în primul rînd partizanul unui stat parlamentar, nu a unui tip de republică prezidențială sau semi-prezidențială cum este Franța, simbolul statului cîntînd mai puțin.

POLITICA SECURITĂȚII COLECTIVE

interviul cu dl. GEORGE BARBUL
despre politica lui Nicolae Titulescu

M.K. - Este trist că din eșecuri, sau din suferințele trecute nu am învățat să ducem o politică care să ne fie proprie. De două secole ducem o politică de alianță ba cu unii, ba cu alții. Desigur, nu suntem o țară puternică, deci trebuie să ținem seama de ceilalți, dar în faptul de a ține seama de ceilalți este, oare, totdeauna nevoie să fii aliat cu unul contra altuia și să te pui în frunte, adică să scoți castanele din foc pentru aliatul de azi sau de mâine. Este ceea ce a făcut chiar și Titulescu, când a dus, în numele securității colective, campania la Societatea Națiunilor împotriva Italiei. Există un principiu, care era esențial, ca Italia să nu nesocotească drepturile unui stat ca Abisinia, dar era neapărat rolul nostru să o atacăm?

G.B. Desigur că nu. Întotdeauna am fost avangarda aliaților noștri. Din ce motiv? Există o vorbă românească care nu are echivalent la alții: "capul ce se pleacă, sabia nu-l taie". Este probabil o moștenire de pe vremea Turcilor. Dar această atitudine servilă ne face, cum spune o altă vorbă românească "să sărim peste cal" pentru a fi pe placul protectorilor noștri. Astfel, în ultimele decenii ale secolului trecut, cel de al doilea Reich al lui Bismarck devenise una din principalele mari puteri ale continentului. Imediat noi am adus un Hohenzollern în țara pentru a-l face rege. Nimeni nu ne-o ceruse. Întotdeauna am luat o atitudine oportunistă și, adeseori, nepotrivită pentru o țară mică. De pildă Ceaușescu...

M.K. - A fost o catastrofă pe plan economic. O bună parte din averile țării s-au dus pe credite pe care Ceaușescu încerca să le dea în lumea a treia, chipurile, ca să deschidă niște piețe care erau complet iluzorii.

G.B. - Politică la care România nu era în măsură să facă față...

M.K. - Bineînțeles. Iar acum, cei de la putere duc o politică legată de Moscova conservatoare, iar opoziția încearcă, din păcate fără să aibe posibilități, să fie oglinda unei politici occidentale.

G.B. - În trecut, Codreanu, de pildă, afirma că el, la putere, ar încheia în 24 de ore un tratat de alianță cu Germania. Nimeni nu i-o cerea. Hitler, în toate demersurile diplomatice, se mulțumea cu o Românie care nu adera la alianță împotriva Germaniei.

Trebuie să recunosc că și sub guvernul lui Antonescu se ducea o politică ce depășea posibilitățile românești. Mihai Antonescu se străduia să regrupeze statele neutre, nu cum se spune astăzi pentru a scoate România din război, ci pentru a avea o contrapondere față de puterea germană. Încearcă chiar să joace Italia împotriva Reichului, considerând că Germania devine o forță excesivă.

M.K. - Un fel de speculații intelectuale...

G.B. - Un fel de speculații intelectuale, ce

nu erau pe măsura posibilităților noastre.

M.K. - De fapt, speculația intelectuală este o jale în multe domenii, dar în domeniul politic, când angajezi țara, este o nenorocire. În sensul acesta, singurii care au avut o anumită politică au fost vechii Brătieni.

G.B. - Cererea lor de la conferința de la Versailles ca să se fixeze frontiera dintre România și Ungaria pe Tisa, era și ea excesivă. Dacă era ascultată aveam aproape tot atâția unguri în regiunile de dincolo de Carpați, cîți români, ceea ce ne pune în situație delicată pe noi, ce revendicăm Ardealul în virtutea dreptului de autodeterminare a popoarelor.

În cadrul securității colective de care Titulescu refuză să se despartă, România asuma riscuri mai mari decât țara considerată pe atunci cea mai mare putere militară a Europei, Franța. Strategia ei, în caz de război, era să-și îngroape oastea pe linia Maginot, tactică pur defensivă, contrară țărilor prietene din Europa centrală, țări lăsate fără protecție între Reichul german și Uniunea Sovietică. Polonia și Yugoslavia au refuzat să se sacrifice pe altarul securității colective, adoptînd o politică de echidistanță, cum s-ar zice astăzi, între Franța și Germania. Noi, în schimb, adică Titulescu la îndemnul lui Leon Blum, negocia cu Litvinov la Montreux un tratat menit să deschidă calea armatelor sovietice spre centrul Europei în caz de război.

M.K. - Date fiind cele ce au urmat, se poate pune întrebarea cine a greșit? Noi, sau Polonia și Yugoslavia? N-ar fi fost în interesul nostru să rămână și ele credincioase securității colective?

G.B. - Acest sistem, rodul unei speculații intelectuale, este în teorie atrăgător. Nu poate însă funcționa decât în mod excepțional. De altfel, nici n-a funcționat decât o singură dată, în condiții cu totul speciale: cu ocazia războiului din Golf Persic împotriva Irakului, în 1991. A funcționat pentru că Statele Unite rămăseseră singura mare putere a lumii. Au putut deci să-și impună voința atît politic, cît și militar. Celelalte țări, inclusiv uniunea Sovietică, n-au jucat decât rolul de sateliți.

Dar chiar în acest conflict, succesul n-a fost decât parțial, deoarece aliații Statelor Unite au exercitat presiuni asupra Consiliului de Securitate a Națiunilor Unite sub egida căruia s-a desfășurat acțiunea - aici intervine securitatea colectivă - pentru a împiedica armatele americane să intre în Bagdad. Astfel, o victorie militară totală s-a transformat într-un parțial eșec politic ale cărui urmări continuă să fie resimțite. Securitatea colectivă nu poate funcționa decât dacă marea putere, care-i servește de garant, își poate impune voința în toate domeniile. Ficțiunea egalitarismului dintre state duce în mod fatal

la tendințe centrifuge.

Astăzi, în problema Yugoslaviei, constatăm același lucru. Deși legăturile dintre membrii Comunității Europene sunt mult mai strînse decât cele ce pot rezulta dintr-un pact de securitate colectivă, cei doisprezece se dovedesc incapabili să adopte o politica comună în conflictul dintre sîrbi, croați și bosniaci. O coaliție multinațională nu poate funcționa decât în măsura în care interesele componenților sunt identice. Ele coincid rar și, de îndată ce există divergențe, sistemul își pierde eficacitatea.

M.K. - Privind situația din 1936, partizanii lui Titulescu pot susține că acesta a fost mai clarvăzător decât Beck al Poloniei sau iugoslavul Stoiadinovici.

G.B. - Atît Polonia cît și Yugoslavia și România, dată fiind strategia militară franceză, se găseau în situația de a trebui să aleagă între Reichul german și Rusia. Sa presupunem că Titulescu ar fi fost lăsat să-și continue politica de alianță cu Uniunea Sovietică și că aceasta ar fi putut înainta, în caz de război, spre Centrul Europei. Titulescu s'fîrșea ca Maniu. Situația catastrofală a României nu se datorește înfrîngerii germane, ci este consecința victoriei sovietice.

În această ordine de idei, mă refer la întîlnirea pe care am avut-o la New-York prin 1960 cu Constantin Vișoianu, partizan necondiționat al lui Titulescu și al înțelegerii cu Uniunea Sovietică. Eram invitați împreună la masă la dna Sabin Mănuilă. În timpul discuției, una din afirmațiile mele i-a displicut lui Vișoianu. Mi-a spus-o destul de răspicat. I-am atras atunci atenția asupra diferenței dintre noi și, în mod obligatoriu, dintre părerile noastre. I-am spus în substanță: "eu am fost alături de Antonescu și am pierdut războiul. D-voastră într-un fel l-ați cîștigat, deoarece erați alături de Titulescu pentru alianța cu Uniunea Sovietică și pentru trecerea armatei roșii peste teritoriul României. Politica preconizată de D-voastră s-a realizat după 23 august 1944. Pentru mine, care am pierdut războiul, este normal să fii devenit un refugiat. Dar D-voastră, ai cărui aliați au cîștigat, de ce ați ajuns în exil?" Întrebare rămasă fără răspuns.

M.K. - Vișoianu n-a avut niciodată încredere în ruși. Mulți oameni politici români au supraevaluat importanța României și au crezut că occidentalii o vor salva.

G.B. - Percum se știe, după debarcarea lui Titulescu în august 1936, democrația română n-a mai durat decât un an. Nu pentru că guvernul, întîia oară la noi, a pierdut alegerile, ci din cauza dezbinării profunde intervenită în lumea poliitică. Iată două exemple instructive.

În vederea alegerilor din 1937, partidele au organizat la București manifestații uriașe pentru concepția românească de atunci. Peste 100.000 de țărani în straie naționale au defilat prin fața conducătorilor național-țărăniști. În fruntea cortegiului, Mihalache. Ajuns în fața tribunei prezidate de Maniu, ridică brațul și salută cu pumnul strîns, în semn de adeziune

pag. 5

și ofertă de serviciu adresată democrației de front popular, la putere în Franța și în luptă pentru putere în război civil din Spania. Național-țărăniștii se străduiau să acopere singuri evantaiul acestui front, de la stînga moderată, pînă la stînga extremă. Pentru menținerea statu quo-ului stabilit la Versailles, adeziunea comuniștilor moscoviți la securitatea colectivă părea indispensabilă.

Tot atît de impunătoare, o altă manifestație. Precedat de un sobor de preoți, venea un car mortuar pe bulevardul Brătianu. Singur, cu zece pași în urma lui, Căpitanul. La o distanță respectuasă, vin în rînduri de cîte 6, cămășile verzi. Umblă încet, legăndu-se cu pasul rar al legiunilor romane. Trotoarele largi ale bulevardului și spațiul dintre ele și cortegiu, negre de lume. Nu se aude o vorbă, numai pasul cadențat al tinerilor. Duc la groapă camarazii căzuți în Spania, Moța și Marin. Au plecat acolo să lupte alături de frații lor iberici, falanștii, care pleacă la bătlie strigînd "Viva la Muerte", în timp ce legionarii cîntă în imnul lor: "mi-e dragă moartea pentru Căpitan".

Fapt surprinzător, partizanii politiciii titulesciene și adversarii ei cei mai intransigenți, Garda de Fier, încheie un pact de vigență pentru împiedicarea fraudelor electorale. La pact aderă și Frontul Plugarilor al lui Petru Groza, singura organizație comunizantă care nu întîmpină obstacole pentru a-și depune candidaturile. Proiectata pe plan francez, o asemenea înțelegere ar pune laolaltă pe Le Pen, Chirac și pe Georges Marchais.

Dictatura regală care urmează se caracterizează prin duplicitatea politiciii noastre externe. Semnăm un contract economic de mare importanță cu Germania, dar, în același timp, asigurăm Franța și Marea Britanie de fidelitatea noastră. Tipic pentru comportamentul nostru din acea vreme a fost atitudinea adoptată față de războiul civil din Spania. Eram în același timp cu republicanii Frontului Popular și cu fasciștii lui Franco. Recunoșteam legitimitatea amîndorura și dreptul lor la beligeranță.

Germania privea cu nedumerire evoluția politiciii noastre. În aprilie 1939, Hitler declara ministrului nostru de externe, Grigore Gafencu, în vizită la Berlin: "garanțiile anglo-franceze nu vă vor servi la nimic. Nu mă formalizez din cauza lor. Cu totul alta ar fi atitudinea mea dacă ați participa, alături de Soviete, la planul de încercuire al Germaniei pe care îl prepară guvernul de la Londra." (*)

Peste cîteva săptămîni, după amănunțite investigații în arhivele de la Praga, s-a descoperit documentul prin care regele Carol, înainte de conferința de la München, dăduse de fapt autorizația aviației militare sovietice să folosească spațiul nostru aerian pentru a veni, în caz de război, în ajutorul Cehoslovaciei. Pentru Hitler, acest gest era dovada intenției noastre de a merge, în caz de conflict, împotriva Germaniei. El l-ar fi determinat să nu se opună anexării Basarabiei de către ruși și la atribuirea

noastră, șmecheria românească, a trezit neîncredere la Londra și ostilitate la Berlin.

Caracteristicile ce ne fac să oscilăm între supunerile servilă și îndrăzneala excesivă, să adoptăm atitudini adesea dubioase ce provoacă la străini neîncredere față de noi, sunt, fără îndoială, produsele istoriei ingrate a unui popor care a cunoscut prea multe asupriri de tot felul, internaționale și naționale. Una din cele mai grele abia a încetat. După ce pierduseră speranța într-un trai mai omenesc și se resemnaseră să-și suporte soarta cu umilință, este oare de mirare ca românii de astăzi să fie total dezorientați de evoluția evenimentelor din decembrie 1989 ? Să nu aibă nici măcar un elementar sens al oportunistului ?

M.K. - Sensul oportunistului? Trebuie să spun că așa cum a dus guvernul de la București pînă acuma, politica, mai prost nu putea s-o facă. La căderea lui Ceaușescu au avut un moment de audiență internațională de care nu au știut să profite nici Roman, nici Iliescu, nici măcar opoziția. Apoi au epuizat rezervele valutare și financiare care existau.

Desigur, situația economică este mai puțin proastă decît în Rusia, numai că rușii au cu totul alte resurse și, la un moment dat, vrînd-nevrînd, Occidentul va fi obligat să-i scoată din haosul în care se află, dacă nu vrea el însuși să intre în haos. Pe cînd cu România nimeni nu are de ce să-și bată capul și poate să o lase în criză cronică, chiar dacă a semnat tratate de asociație cu Piața Comună.

G.B. - Trebuie ținut cont și de situația dificilă din punct de vedere economic a Occidentului. Din cauza ei, el este constrîns să-și dozeze ajutoarele. Le va da, de preferință altora, fie Ungariei, fie Poloniei, dar mai ales rușilor, care sunt pentru ei politicește mult mai importanți decît România, pe care dacă o lasă în situația în care este astăzi, nu strică decît românilor.

M.K. - Este ceea ce oamenii guvernului nu-și dau seama sau nu vor să-și dea seama.

G.B. - Cred că nu se consideră constrînși să-și dea seama. Nu le este teamă de opoziție într-o țară ca România, unde distrugerea clasei politice și a celei intelectuale a fost mult mai mare decît în alte părți.

M.K. - Nu numai clasa politică și intelectuală, cred că tot ce era cadru economic și profesional. Distrugerea a atins toate domeniile. În aceste condiții, ce se poate face ?

G.B. - Din păcate, nu putem spera decît în noua generație. Cei de 40 de ani sunt conservatori. În sensul că le este teamă de schimbare. Comunismul i-a dus la mizerie, dar era o mizerie asigurată.

M.K. - S-a sperat de multe ori în tineret, dar tineretul este după imaginea predecesorilor. Credem poate prea mult într-o ruptură de generații.

G.B. - Sunt atît de mulți tineri care încearcă să vină în Occident. Argumentul lor este : în România nu mai avem nici un viitor. Pare absurd pentru o țară care este sau ar

trebui să intre într-o eră de transformări profunde, ca tinerii să vină într-o lume saturată din punct de vedere al forțelor de muncă. Dar dorința lor de a pleca este o dovadă că vor să iasă din sistem. În timp ce conservatorii, în sensul în care se dă astăzi cuvîntului, frînează orice evoluție.

M.K. - Adică un fel de a fugi, ca și noi acum 45 de ani. Cum însă porțile în Occident la care bat sunt astăzi închise, nu le rămîne decît să plece grumazul sau să schimbe macazul. Spre deosebire de acum 50 de ani, astăzi schimbarea internă este posibilă.

G.B. - Să sperăm că succesul lui Ieștin va produce efecte salutare în România. Pierzînd speranța într-o întoarcere la putere a conservatorilor la Moscova, neo-comuniștii de la București vor fi nevoiți să-și schimbe comportamentul și să facă ceea ce au făcut comuniștii la putere în alte țări, ca de pilda Jaruzelski în Polonia, să prepare ei înșiși trecerea de la regimul dominat de ei la un regim cu adevărat pluralist și de liberalism economic. E singura porțiță de scăpare care le mai rămîne. Dar și partidele de opoziție trebuie să dea dovadă de o mai bună înțelegere a situației. Nu este suficient să-l atace pe Iliescu zilnic în gazete. Ieșirea din sistemul instaurat și consolidat de mai bine de patru decenii de comunism cere totuși curaj, imaginație și subtilitate.

M. K. - Cere o viziune nouă, care nu poate fi a lui Iliescu cum n-a fost a lui Jaruzelski sau Gorbaciov. Nu știu dacă Ieștin are această viziune, dar referința la el mi se pare valabilă fiindcă ne scoate din dilema "putere-opoziție". Ieștin n-a fost un opozant al comunismului, dar astăzi, în jurul lui se regăsesc cei care au o viziune nouă a Rusiei, viziune ce nu se poate impune decît dacă nu se nesocotește trecutul apropiat și îndepărtat. România are nevoie de astfel de oameni.

G. B. - În orice caz, cred eu, acești oameni nu pot fi importați din străinătate, adică din exilul românesc. Una din principalele greșeli ale partidelor istorice a fost să prezinte la primele alegeri prezidențiale doi candidați veniți din afară. Așa ziii fugari, dătători de lecții de democrație, trezesc, pare-se, nu numai rezerve dar chiar ostilitatea populației.

(*) Grigore Gafencu, "Les Derniers Jours de l'Europe", pag. 80

Interviul de mai sus este urmarea celui publicat în "Le Combat"/"The Fight", nr. 202-204, care analiza politica externă a României în timpul războiului 1940-45.

Diplomat de carieră, dl. George Barbul a acompaniat în mai multe rînduri pe Ion și Mihai Antonescu la întrevederile cu Hitler și Mussolini. În 1943 și la începutul lui 1944 a ținut legătura cu Fred Nanu, ministrul României la Stockholm, în discuțiile pentru armistițiul duse cu URSS și în primăvara lui 1944 a dus negocieri, în același scop, cu ambasadorul SUA de la Madrid.

CU PAUL BARBĂNEAGRĂ DESPRE GEOGRAFIA ȘI ARHITECTURA SACRĂ

A. C. - Două luni, începând din mai, filmele *dumnevoastră din seria "Geografie și arhitectură sacră" (*)*, pot fi văzute, pentru prima oară în România, prin satelit, pe TV 5.

P.B. - Mi-am dorit dintotdeauna să apuc ziua în care aceste filme vor putea fi văzute în România, nu pentru valoarea lor artistică, ci pentru a da curaj celor care, acceptând ideile seriei, sa citească, în primul rând, opera lui Eliade, fără pretenția, subliniez lucrul acesta, că aceste filme prezintă sau se pot substitui cărților lui Eliade.

A. C. - Cum această serie are o densitate și o orientare inedită în documentarul francez, vă propun să refacem contextul ei spiritual mai larg.

P. N. - Pomind de la Eliade, dar și de la Guenon, Gilbert Durand, am vrut să particip cu mijloacele mele foarte, foarte modeste, la o dezbatere care cuprinde, nu numai universitățile dar întregul câmp al culturii contemporane și pe care unii o numesc noua antropologie. Datorită unui proces foarte viu, pe care l-am putea numi renașterea sacrului, la sfârșitul tuturor utopiilor pe care istoria le-a denunțat, intelectualii atei de viziune, conștiință, de vehemență oratorică, încep să vorbească de Dumnezeu.

Două-trei secole, Europa a crezut cu inteligență, cu argumente, adăugând și darul inimii - acești intelectuali nu erau de tipul nomenclurii de la noi - în nevoia de a elibera omul de sub tutela alienantă, cum spuneau ei, a dogmelor religioase. Istoria a dat, la început, dreptate acestor ziși iluminați și, angajați în această dinamică, intelectualii de mai mică anvergură au inventat o viziune conform căreia omul este rezultatul unui proces evolutiv. Aproape un secol, cu naivitate și iresponsabilitate, a putut fi luată în serios teoria tragicomică a lui Darwin. Astăzi, oamenii de știință din noua epistemologie știu ca este imposibil să explici ființa umană în lumina unui proces evolutiv.

A. C. - Era nevoie de o linearitate pentru a justifica conceptul istoric și social de progres, a cărui realitate a fost serios zdruncinată mai ales de experiența morală a secolului nostru...

P.B. - Cum spunea Baudelaire, progresul nu înseamnă mărirea vitezei cu care se deplasează trenurile, ci micșorarea distanței între originea noastră divină și locul unde suntem astăzi după ce am căzut în păcat. Suntem prima generație care ieșim din această sminteală, datorită unor mari spirite, de curaj în același timp, fiindcă Eliade a reușit să impună unele puncte de vedere în universitățile occidentale, cu prețul unor mari sacrificii. Nu putem înțelege ființa umană dacă ne închipuim că păcatul este o scormire, un basm inventat de niște popi. Mai mult decât atât, omul are misiunea de a reveni la starea paradisiacă, dar și de a aduce cu el lumea întregă. Destinul lumii depinde, deci, de ceea ce noi putem să facem.

Aceste probleme sunt dezbătute, apar articole, schimbări la față, una din cele mai impresionante - mai ales pentru noi, românii, care eram obligați să-l citim ca filosof marxist - este Roger Garaudy, devenit religios și asumându-și într-o autobiografie a secolului XX, drama tuturor intelectualilor care s-au zvârlit în brațele unor elanuri contrafăcute, din care unii ies abia acum. Intelectualii de o anumită ținută, de o anumită vibrație și orizont au renunțat nu numai la marxism, dar mai ales la acel ateism care era un prim pas către gândirea de tip ideologic. Ceea ce am discutat pînă acum reprezintă elemente de

sprijin pentru filmele noastre. Noi n-am vrut să adăugăm alte documentare la cele franțuzești, interesante și frumoase...

A. C. - Ci să reanimați memoria, ca demers inițiativ. Cum a debutat seria ?

P. B. - Primul film trebuia să introducă spectatorul mediu - pe linia unor Eliade, Thibon, Servier, Durand, Jean Phaure, Jean-Pierre Bayard, Schwartz etc - în gândirea simbolică. Am ales o temă provocatoare. Versailles era, pentru marele public, dar chiar și pentru conservatorii care lucrau acolo, un episod istoric, estetic, politic, cu valențe turistice. Trebuia, deci, să propun, cu multă precauție, trecerea, în film, de la aceste planuri, la planul alegoric, care era acceptat, și încet-încet, să sugerez oamenilor că, dacă ei nu încadrează aceste elemente în respirațiile mai largi ale simbolurilor, riscă să asculte nu o simfonie, ci doar niște teme.

A.C. - Pentru că Versailles e o lume articulată simbolic, demonstrație cu totul inedită nu numai pentru marele public...

P. B. - Ludovic al XIV-lea a fost, probabil, un inițiat, înconjurat de câțiva mari înțelepți, despre care știm foarte puțin, ca despre toate grupările tradiționale, iar Versailles este un fel de Mandala, proiectarea pe pământ a ceea ce numim Ierusalimul ceresc. Adevăratele orașe corespund unui arhetip, sunt încarmarea unor principii care dau sens fiecărui anotimp, sărbătorilor, încercînd să imite perfecțiunea cerească. Fără acest reper ceresc, putem inova, dar riscăm, printr-un exces de originalitate, să ne uităm originile, deci să ne sinucidem.

Versailles încerca să structureze o imagine coerentă a lumii, orientată în funcție de fiecare punct cardinal, care marchează direcții, valori și principii eterne: răsăritul - renașterea, sudul - împlinirea solară, apusul - plecarea soarelui, și nu moartea lui, într-o altă lume pentru a se reîncarca de energie și a reveni, nordul - realitatea dinaintea de geneză, principiile aproape în stare haotică. Această dispoziție ne prezintă, sub o altă formă, elemente din viața Mîntuitorului, prin asociația dintre soare și Hristos, numit în noaptea de înviere, "lumină din lumină". Regele este în centru nu ca personaj politic, ci cosmic, privind spre orient, de unde, în tradiție, vine amintirea nașterii lumii, a oricărui principiu. Cînd spunem "orientare sud-vest" comitem o imensă eroare. Orientare înseamnă că privim către orient, către Dumnezeu. A fi dez-orientat înseamnă a fi ateu, a uita originea.

Calendarul, în fond, se bizuie pe această perpetuă reîncepere pe care o regăsim și în cele câteva alte civilizații - egipteană, greacă - din această serie. Studiind miturile, riturile și simbolurile religiei noastre, găsim elemente analoge în celelalte religii. La nivelul marilor adevăruri întruchipate simbolic există un fel de frăție, de complicitate luminoasă între toate religiile, unite, la origine, printr-o revelație primordială, așa cum limba a fost unică și din ea s-au deslăsat mai multe limbi.

A.C. - Filmul despre Versailles a fost acceptat ca emisiune pilot...

P.B. - Am avut noroc. Șefa departamentului era o tînără intelectuală de mare cultură, dna Stoleru, dintr-o familie de evrei români, profund credincioasă, soția fostului ministru. Ea s-a certat cu toți cei care socoteau filmul o fantezie culturală, o proiecție speculativă. Au fost

acționate alte două propuneri, Notre-Dame și Mont St. Michel, care au fost date la televiziune, împreună cu Versailles, prin 1975-6.

A.C. - Care a fost reacția presei?

P. B. - A fost încîntată de imagine, de muzică, de frumusețea comentariului, dar cîștiga au și înțeles, printre care minunatul cronicar Charier de la "Quotidien de Paris". Dar cel care a salvat seria, care a impus-o, a fost Maurice Clavel. Un vibrat de cultură, care a scris în "Nouvel Observateur" o pagină delirantă convingîndu-i și pe ceilalți că se află în fața unui tip de descifrare foarte importantă. Au urmat alte zeci și zeci de articole, ceea ce mi-a permis să continui seria.

A.C. - Ce înseamnă geografie, arhitectură sacră ?
P.B. - Captarea figurativă, într-un anumit spațiu, a timpului liturgic, arhitectura care-și asumă destinul de a purta un fel de sămînța dumnezeiască pe care omul, dacă vrea să se împlinească, e obligat s-o cultive, prin ea regăsindu-și acea unitate inițială pierdută.

A.C. - În toate religiile există nostalgia perfecțiunii primordiale pierdute.

P.B. - Chiar dacă nu e vorba de păcatul original, ci de un fel de trădare a lui Dumnezeu, ca în alte religii, și unde omului îi revine să împlinească lumea. Omul are, în toate religiile, sarcină de a împlini o lume care, fie a fost neterminată, fie a fost ciungită de un accident, marele accident, păcatul original.

A.C. - O condiție a împlinirii este memoria...

P.B. - Etimonul latin al monumentului, "monumentum", înseamnă încărcat cu memorie. În fața unui monument ne putem întreba orice, dar întrebarea fundamentală este ce ne amintește ?

A.C. - Succesiunea revelatoare a memoriei închisă ca o enigmă în arhitectura unui oraș o regăsim în filmul despre Paris...

P.B. - Am început să realizez gîndul ascuns că, trăind la Paris, mă aflu într-o adevărată capitală care figurează destinul pe care lumea l-a trăit prin istorie. La Paris, monumentele se succed - dacă punem semn de egalitate între monument și un anumit tip de cod cultural specific unei perioade istorice - exact în ordinea epocilor. Vechiul oraș era despărțit în cartiere printr-o adevărată cruce - cartier nu înseamnă o parte a orașului, ci a patra parte a lui -, iar în mijlocul crucii se afla Catedrala Notre Dame, monumentul prin excelență, care memorizează istoria ființei între nașterea Domnului și Judecata de Apoi. În configurația actuală a orașului, Notre Dame, care are această înflăcărare a aducerii aminte, este monumentul cel mai la răsărit. Spre apus avem Louvru, marcat de Renaștere, în care statuile antichității, la origine religioase, ajung să fie folosite ca alegorii, pierzînd din semnificații.

Mergînd mai departe, spre occident, istoria se accelerează. Place de la Concorde intră în istorie în momentul revoluției și, prin ghilotinarea regelui, este sfîșiată scara lui Iacob, istoria își pierde dinamica ascensională și devine orizontală, calendarul devine profan, zeia ratiunii înlocuiește Fecioara.

În fond, între centrul orașului și La Défense, ceea ce este energie umană și principiu generator în istoria orașului și a Franței se va deplasa către occident, iar acest ax care se duce către vest, și în care destinul Franței și al Occidentului se va angaja, privește la orizont, departe, către Oceanul Atlantic, unde este Mont St. Michel. În raport cu aria creștină Mont St. Michel e un fel de poartă, de vană între lumea asta și cea viitoare, nu în sensul unei distrugerii, ci a unei lumi care își asumă moartea pentru a putea

Dincolo de Place de la Concorde se întimplă un lucru aproape comic. Fără ca oamenii să-și dea seama de traiectoria către moarte, au numit acest bulevard Champs Elysées, adică exact numele spațiului în care fericiții morți se pregătesc să treacă dincolo. Ceea ce urmează pe această axă, corespunde incapacității imaginarului european de a mai pune în mișcare altceva decât ideologii. Eram în spiritualitate cu Notre Dame, eram în cultură antropocentrică la Louvre, pentru ca apoi ideologia să afirme cu încăpăținare dreptul unei părți, împotriva celeilalte. Această viziune partinică se va înfăptui prin domnia lui Napoleon, care a dat o dimensiune continentală revoluției și avem, în Place de l'Etoile, Arcul de Triumf, pe care, pentru prima oară în istoria Europei, citim, ca în jurnalul unor nebuni, nume de localități și de oameni. Niciodată nu s-au gândit niște constructori în civilizația creștină să scrie nume ca segmente, fragmente din care nu mai poate fi sesizat întregul. Din geniu strategic și tactic al lui Napoleon, nu mai rămân decât niște nume disperate și uitate.

Către vest, acest bulevard care duce spre sfârșitul lumii, înțelmin cartierul tipic burghez, Neuilly. Fiindcă, prin revoluție și Napoleon, ajunge la putere clasa cea mai incultă dintre cele care au condus lumea până atunci. Nemaifiind în stare să-și mai amintească principiile religioase, să mai afirme puterea de sacrificiu raportată la o comunitate, burghezia reduce sacrificiul la dimensiuni zoologice. Burghezul poate să moară, dar numai pentru el și familia lui, ca femela care-și dă viața pentru puii ei. Zoologizarea istoriei a fost întovărășită de un element indiscutabil: veacul al XIX-lea este primul secol al istoriei care n-a mai fost în stare să creeze un fel. Această stăpînire a viziunii duce la un fel de castrare a puterii creatoare și europenii devin incapabili să-și asume altă dinamică decât cea a profitului. În Neuilly casele sunt mari, arătoase, nici măcar urite. Tendința de a înfrumuseța lunea într-un fel de banalitate uniformizantă, fiecare burghez împopoțonându-și casa așa cum prostul lui gust îl sfătuia. Trebuia mers mai departe. La Défense încarnează anularea memoriei, a imaginarului și, până la urmă, a ființei. Imensele căsoaie sunt exact opusul monumentului. Incontestabil, de o mare splendoare tehnică și, așa spune, chiar estetică în sensul minor, dar ele sunt frumoase în sine, nu pentru că ar funcționa într-un ansamblu.

Aceste monumente sunt amnezice, nu numai pentru că nu-și mai amintesc ce le-a precedat dar nu-și mai pot asuma nici măcar elementele care le înconjoară. Trăim într-un fel de anulare a diversificării, care justifică ființa și istoria. Când am făcut medicină, am constatat cu spaimă că cel mai mult seamănă între ei mongoloizii, mai mult decât frații din aceeași mamă, pentru că sunt un produs patologic, care a pierdut capacitatea esențială de a asigura unitatea prin diversitate și nu unitatea prin uniformizare. Ne aflăm într-un

La al 44-LEA SALON "RÉALITÉS NOUVELLES 1993" de la Grand Palais (22 mai - 6 iunie) au fost prezenți, printre cei 400 de sculptori, pictori, graficieni și artiștii de origine română: **Alvaro Botez, Dorin Crețu, Dinu Grigoresco, Christian Paraschiv, Christian Breazu, Claudiu Filimon, Florentin Tanas, Bitlan Marian.**

Cu o tradiție de câteva secole și cu o istorie zbuciumată (Salonul Refuzaiilor din 1855 aduna impresioniștii contestați de academismul oficial), saloanele n-au doar scopul de a promova valori, ci și pe acela de a permite marelui public contactul cu mișcarea artistică, care riscă, în zilele noastre, să rămână în lumea închisă a negustorilor de artă.

spațiu în care clădirile seamănă între ele cum bieții mongoloizi seamănă între ei.

A.C. - Acest tip de arhitectură dovedește că arhitectura nu e inocentă, că are o funcție.

P.B. - Ea participă ca un decor la un spectacol. După tradiția indiană lumea era un teatru, și omul nu putea să-și împlinească destinul dacă își trăia doar ființa persoanei lui. El trebuia să devină personaj, să se depășească, într-un peisaj în care fiecare element participa, în mod diferit, la o funcție globalizantă. Drama civilizației noastre este că ea imită în tragi-comic ceea ce nu mai e în stare să facă.

A.C. - Dar Paris, Arche du temps, e ultimul film al seriei. Până la el sînt filmele despre Notre Dame, Reims, St. Michel, Egipt, Grecia...

P.B. - Notre Dame era singurul monument care se preta ca să arăt analogiile între simbolurile din ritual și cele cu care este încărcat monumentul, fiindcă la Versailles cochilia exista, dar vietea murise. După aceea am încercat să depășesc spațiul unui monument, filmul despre Mont St. Michel, și m-am referit la pelerinaj, la ce este viața noastră între naștere și moarte, în perspectivă tradițională. Problema era însă cum să-i conving pe francezi că ceea ce știu ei despre regii lor n-are nimic comun cu adevărata funcție, substanță, legitimitate cerească a monarhiei. Colegii mei de la CNRS puteau accepta foarte ușor că faraonul era un rege-preot, dar în nici un caz Ludovic al 14-lea sau al 13-lea. Am făcut filmul despre Egipt, explicînd geografia sacră a aceluia minunat spațiu, în care aceleași ritualuri, simboluri, același cod au rezistat 4 milenii. Plecînd de la texte, am demonstrat cele trei funcții ale faraonului, de preot, rege și arhitect, cum s-a petrecut, într-o mare măsură, și cu regii Franței: preot ca să-și amintească principiile, rege ca să acționeze în cetate, arhitect ca să creeze decorul acestui mezocosm care-i orașul, aflat între individ și cosmos și care trebuia să repete la nesfîrșit elementele revelate cîndva pentru a se salva de diavolul care se încarnează în uitare.

A.C. - Uitarea este elementul căreia i se opune, în fond, această serie.

P.B. - Marea confruntare care le înglobează pe toate celelalte este cea între memorie - aducere aminte a principiilor revelate care se încarnează în corpul liturgic al tuturor religioșilor, nu numai în cea creștină, făcînd apel la simbol ("syballein" = a întregi, a armoniza) - opusa principiului distrugător, care corespunde lui "diaballein". Confruntare între adevărul dumnezeesc și diavolul care încearcă să ne amăgească împingîndu-ne către năstrușnicii inovatoare, cu un singur scop: uitarea principiilor religioase.

AC - O tabula rasa care se numește, de peste două secole, evoluție...

P. B. - Ajungîndu-se pînă la ideea demențială că singurul criteriu care ne permite să pricepem trecutul și viitorul este prezentul. Deci nu analiza prezentului în funcție de trecut, ci dependența de această clipă care, în fond, nici nu există. Mi se părea foarte important să arăt capacitatea structurantă, în raport cu un tip de societate, a adevărului religios și faptul că neținînd seama de

el se ajunge la distrugerea limbajului, civilizației, a omului, a tot.

Dezlinarea omului prin desacralizare mai fusese încercată în celălalt oraș arhetipal al civilizației europene, Atena. Din clipa în care zeița Atena devine protectoarea orașului, între Parthenon și Mont St. Michel al Greciei, care este Acheronul, fluviul morților, se succed monumentele care pun în mișcare modernitatea cetății, de la tribunalul în care nu justiția divină decide dreptatea, ci votul judecătorilor profani; pe o culme, parlamentul unde hotărîrea e luată prin principiul răsturnat al cantității, mai jos, Agora, unde democrația devine pâlăvrăgeala negustorească de diletanți politici, mai spre vest, cimitirul, dincolo de care ne imaginăm Acheronul, prin care omul trecea dincolo, uitînd.

Toate aceste elemente, pe care le-am descoperit și în geografia sacră a Atenei și la Paris, m-au obligat să înțeleg că noi trăim într-o lume în care știința cea mai adevărată este teologia. Cînd Nietzsche spunea că Dumnezeu a murit, cu înțelepciunea geniului lui, el voia să spună că l-am ucis în noi și am murit noi ucigîndu-l.

În filmul despre Paris, povestim o scurtă parabolă indiană și seria noastră arată că ea e prezentă în toate civilizațiile. Ea spune că viața este ca un rîu care izvorăște undeva la munte și se varsă undeva într-un ocean al indeterminării. În acest rîu trăiesc două feluri de pești: pești leneși, care sunt lauți de curent și nu-și dau seama că lăsîndu-se în voia curentului vor ajunge în acel ocean al indeterminării, aflat undeva spre vest, și peștii hamici, care înoată cu disperare împotriva curentului pentru că știu că apa de la izvor este apa vie, nesuportînd apa care anunța mlaștina, în care se varsă rîul. În fond, peștii adormiți sunt atei, iar peștii care caută izvorul sunt cei care cred, pentru că ce anume le dădea energie peștilor care nu acceptau să ajungă în oceanul nedeterminării? credința că apa de la origini este vie și dăătoare de viață, chiar dacă ei n-au cunoscut-o.

(*) *Seria cuprinde 12 filme, regia Paul Barbăneagră, imaginea Ștefan de Fay și Segiu Huzum, muzică originală de Gh. Zamfir, comentariu muzical, Șerban Cristovici. Fiecare film este proiectat de trei ori pe săptămîină pe Tv5 Europe (satelit): luni, orele 23, vineri orele 11 și 4 dim..*

Alexandru V. Boldur ISTORIA BASARABIEI

Cartea(544 p.), interzisă sub regimul comunist, reproduce pentru prima dată după peste cinci decenii, cele trei volume consacrate istoriei teritoriului românesc dintre Prut, Nistru și Marea Neagră, apărute sub pana apreciațului istoric, în anii 1937, respectiv 1940 și 1943, de la începuturi pînă la anexiunea din iunie 1940.

Cartea poate fi comandată contra cost la:

Editura Victor Frunză,

Postbox 1457

DK - 8220 Brabrand.

Prețul unui exemplar este de 25 USD (sau corespondent în oricare valută) + taxele poștale. Se iau în considerare numai comenzile care sunt însoțite de contravaloarea cărții, trimiterea prin ramburs dublînd costul ei.

Dans le cadre de la programmation Musée-musées, Michel Laclotte, président-directeur du musée du Louvre vous convie au Midi du Louvre

Le musée du paysan roumain

Conférence du peintre HORIA BERNEA, directeur, à l'occasion de l'ouverture officielle du musée le mercredi 16 juin 1993, à 12h 30 à l'Auditorium du Louvre (accès par le passage Richelieu)

Închisoarea de la Sighet - Memorial istorico-politic a fost titlul manifestărilor care au avut loc între 21-23 mai, din inițiativa Inspectoratului pentru Cultură al județului Maramureș, al Primăriei din Sighetul Marmației și al Alianței Civice, cu sprijinul Prefecturii și Consiliului Județean Maramureș, în colaborare cu Muzeul Maramureșean, Asociația Foștilor Deținuți Politici și Fundația Culturală "Memoria". Au vorbit: Corneliu Coposu, Doina Comea, Banu Rădulescu, preotul greco-catolic Eugen Popa, Vintilă Brătianu, Miltiade Ionescu, unul din protagoniștii evadării descrise în cartea lui Ion Ioanid, Victor Ioan Pica, autorul cărții "Rezistența din Munții Făgăraș", ș.a., în prezența multor foști deținuți politici, a reprezentanților partidelor politice, a unor oameni de cultură, ziariști.

Pe intrarea fostei pușcării, care și-a început cariera tragică cu lotul tinerilor maramureșeni și unde au fost întemnițați Iuliu Maniu, C.I.C Bătăianu, Gh. I.C. Brătianu, Const. Argetoianu, Sever Bocu, Mihail Manoilescu, N. Carandino, Camil Demetrescu, 12 episcopi greco-catolici, Pantelimon Halipa, Ion Lupaș, Simion Mehedinți, Ion Mihalache și alții alții, scrie acum: **Centrul de studii asupra totalitarismului.** Muzeul gândirii arestate. Geamurile de la parter sunt acoperite de plăci cu numele foștilor deținuți și al celor care au murit în cumplita pușcărie a elitei românești, iar, în interior, pot fi văzute actele lor de deces, în care toți sunt declarați "fară ocupație"!

Cimitirul săracilor a fost sfințit și acolo se va înălța un monument în memoria martirilor de la Sighet. Participanții au adresat Parlamentului cererea ca la Sighet să fie înființat un

IESA GALERIE EXPOSITION Peintres roumains contemporains 10-20 juin 1993 du mardi au samedi, de 14h-19h 18 boulevard Saint-Marcel 75005 Paris
Stefan Pelmus, S. Ilfoveanu, Corneliu Baba, Eugen Tautu, Condruz, Filip Dragoș, Ion Incuș, Colinescu

Institut internațional de studii asupra totalitarismului.

■ Șeful Casei regale a României a fost numit, începând cu 10 mai, Gheorghe Antoniadă, licențiat în drept și filosofie la Sorbona, consilier economic la Ambasadei Române din Madrid din 1943 până în 1946, când și-a dat demisia și a rămas în Spania. Este un apărător al intereselor românești în exil și cunoscut pe plan internațional pentru promovarea aviației agricole.

■ PNȚCD, a precizat senatorul Radu Vasile, a depus la Camera Deputaților un proiect de lege pentru înființarea Băncilor populare de credit sătesc și la Senat un proiect de lege privind operațiunea de "teasing", modalitate de finanțare a investitorilor fără capital propriu.

NATURALIZARI

"Journal Officiel", din 23, 30 mai 1993 publică numele următoarelor persoane născute în România, care au obținut naturalizarea franceză: Danes Andrei, născut la București; Danes Adriana (n. Ferencz), născută la Miercurea Ciuc; Heuer Elena Vasilica, născută la București; Popa Florica Adriana, născută la București.

TEATRUL "NOTTARA" LA PARIS

cu două spectacole în limba română
"Regele moare", de Eugène Ionesco,
regia Dominic Dembinski
cu Alaxandru Repan, Dana Dogaru, Teodora Mares
27 iunie, orele 20
"Scapin" după Molière
regia Alexandru Dabija
cu Horațiu Mălăele, Valentin Teodosiu, Mircea Jida
25 iunie, 20,30 și 27 iunie, orele 16
Spectacolele vor avea loc la
Théâtre Gymnase-Marie Bell
38 bd. de Bonne-Nouvelle, 75010 Paris.

Colectiv teatral recunoscut pe marile scene ale festivalurilor internaționale - Nancy și Avignon, 1987, Festivalul "Teatrul Națiunilor" de la Sofia, 1992, ș.a. - Teatrul Nottara a reperat un răsunător succes la Festivalul "Teatrului Națiunilor", care a avut loc anul acesta în Chile, la sfârșitul lunii aprilie, cu "Regele moare", jucat în spaniolă. Directorul teatrului, Victor Ernesc Mașek și actorul Alexandru Repan au fost primiți de președintele Republicii Chile, Patricio Aylwin Azocar.

***

"... principala sursă de comic a spectacolului realizat de Alexandru Dabija era firesc să o constituie limbajul. Scapino, interpretat de Horațiu Mălăele, e un tip lucid care nu acționează decât prin forța cuvântului. Un adevărat proces de hipnotizare are loc ori de câte ori el își propune să se joace cu lipsa de imaginație și cu logica primară a celor din jur..."

Regele moare - "O partitură generoasă, un regizor de talent, o distribuție excelentă, în fine, un decor foarte spectaculos, bogat în conotații culturale, vizând, în principal raportul între marea și spirituală și deșertăciunea umană..."

"Centrul de interes se mută de pe problematica gravă a unei lumi crepusculare, de rezonanță nietzscheană, pe zbaterea expresionistă a unui tiran care trăiește revelația citorva adevăruri în pragul morții"

(Din presa românească)

DECESE

Pe 19 mai s-a stins din viață la Paris, Hanibal Olărescu Horia Sima a decedat în 29 mai, pe când se afla în Germania.

***

Nicole Pillat; Ctin Ionescu; Nicolae Teodorescu; farm. Dobrescu Constantin Davila; Ștefan Sintion; Ilarian Ispas; dr. Gheorghe Ghișescu; Martie Dumitru; prof. Maria Constantinescu; prof. dr. Eugeniu Vasilescu; Liliana Marinescu; farm. Titel Dobrescu; Alexandrina Dincă; Sorin Coflescu; lt.col. (r) Nicolae Breștoiu; ing. Maria Coțovanu; Marioara Hornung; Adriana Simulescu; Valeriu Potlogeanu; prof. Aurel Iordănescu; ing. Constantin Herling; Maria Șeitan (n. Cozoroff); Elena Teicu; Toia Mărăscu; Iren Covaci; Lenuş Grigorescu; ing. George Bene; Aurel Covaci; ing. Cornel Nica; Miron Cristea; ing. Nicolae Răciu; Elena Maria Dianu; Valeria Zaharia.

În memoria lui Radu Ioanițiu, inginer chimist, decedat la 23 aprilie 1993 și a părinților săi, gen. Alexandru Ioanițiu, Șef de Stat Major, Sophia Mihailov precum și a fiicei lor, în 12 iunie 1993, la orele 11, va avea un parastas, la Biserica Ortodoxă Română, 9 bis, rue Jean de Beauvais, 75005 Paris.

En Francs Français:

FRANCE FRF 250
EUROPE FRF 300

Par avion :

AMERIQUE
AMERIQUE DU NORD FRF350
ISRAEL
AMERIQUE DU SUD
ASIE FRF 450
AUSTRALIE

En d'autres monnaies, le tarif est majoré des frais bancaires d'encaissement comme suit.
DEM 100 - CHF 90 - GBP 35

USA 60 ou équivalent

USA 70 ou équivalent

125 Bureaux de la Colline - 92213 St-Cloud-France
Tel. (33-1) 46020540 Telefax (33-1) 46 02 14 37 - Tlx 633520 F
Commission Paritaire N° 65481 - CCP. : 11 341 71 A Paris

LA RENAISSANCE D'UN KGB FORT

Par Alexandre RAHR (Extrait de l'étude publiée par RFE/RL Research le 14 mai 1993)

L'héritage du KGB soviétique

Le putsch avorté d'août 1991 avait offert à la Russie l'occasion historique unique de se débarrasser de son passé totalitaire et de devenir un vrai état démocratique. Lorsqu'il a pris le contrôle après le putsch, Yeltsin a agi vigoureusement : il a interdit le parti communiste de l'URSS (CPUS), dissous le monopole répressif de l'appareil du KGB et a commencé un effort sérieux pour désarmer l'armée soviétique. Toutefois à la fin de 1992, la Russie a été témoin d'une restauration totale des anciens " piliers du pouvoir " soviétiques. Les communistes ont été autorisés à constituer une nouvelle organisation du parti national communiste et l'agence de sécurité d'Etat a pris de nombreuses fonctions dont elle avait été démunie après le putsch. Yeltsin était soit trop faible politiquement pour continuer sa pression démocratique ou avait changé d'avis.

La tentative de coup de août 1991 avait été initiée, planifiée et supervisée principalement par l'ancien KGB soviétique. Pendant les mois qui ont précédé le putsch, le KGB était devenu le plus puissant des trois "piliers" traditionnels du pouvoir Soviétique ; en fait l'influence politique des deux autres - le PCUS et l'armée Soviétique - avait virtuellement disparu. Aujourd'hui l'influence du ministère russe de la sécurité, le successeur du KGB, peut être comparée à celle du KGB peut avant le putsch. Toutefois la menace d'un autre putsch de la part du successeur du KGB apparaît comme étant minime, parce que les deux principaux dirigeants de l'organisation décentralisée de la sécurité d'aujourd'hui - le ministre de la sécurité Victor Barannikov et le directeur du service d'information étranger, Evgenii Primakov - sont tous les deux loyaux à Yeltsin personnellement ainsi qu'aux nouvelles institutions démocratiques.

La position du ministère de la sécurité est solide dans l'état russe post-communiste. Comme membre du puissant conseil de sécurité, le ministre de la sécurité fait toujours parti de la direction suprême du pays ; les troupes du

ministère de la sécurité continuent à garder les frontières non seulement de la Russie mais aussi de l'ensemble de l'ex-empire soviétique ; et le réseau d'espionnage à l'étranger de l'ancien KGB continue à être considéré comme l'un des plus puissants du monde. Les archives du KGB n'ont pas été rendues publiques. Pas un seul ancien fonctionnaire du KGB connu pour avoir joué un rôle clef dans les persécutions politiques de la période d'avant la *perestroïka*, à l'exception de ceux des dirigeants du KGB qui ont organisé le putsch, n'a été poursuivi, les critiques contre le passé du KGB ont presque complètement cessé, et les "dissidents" potentiels de l'actuel et de l'ancienne organisation de la sécurité de l'Etat ont été contraints au silence. ....

De plus il apparaît que le réseau de l'ex-KGB à l'intérieur de la Russie et des autres Etats de l'ex-Union Soviétique s'est désintégré à un bien moindre degré que les structures aussi bien du parti communiste que des forces armées Soviétiques qui continuent à stationner à travers les territoires de l'ancienne Union Soviétique.

Par contre... quoique les libéraux russes pourraient prétendre que la loi sur la sécurité, adoptée en mai 1992 et la loi concernant les organes fédéraux de la sécurité d'Etat, adoptée en juillet 1992, sont insuffisantes, elles constituent néanmoins un cadre légal à l'intérieur duquel les services de renseignements doivent fonctionner actuellement. .... Les services de renseignements coopèrent étroitement avec le comité du Parlement sur la défense et la sécurité. Toutefois une surveillance adéquate de l'exécutif et / ou du législatif sur l'appareil de la sécurité de l'Etat telle qu'elle existe dans les Etats démocratiques d'Occident, n'a pas été mise en place soit parce que les hommes politiques russes et les députés sont préoccupés par d'autres problèmes, ou parce que certains hommes politiques et dirigeants du gouvernement voudraient eux-mêmes acquérir le contrôle des structures de l'ex-KGB.

Les relations de Yeltsin avec le KGB

Avant le putsch, Yeltsin avait insisté

sur le besoin de restructurer le KGB suivant les principes des services secrets d'un Etat réellement démocratique et avait combattu le maintien du puissant monopole de l'organisation. Toutefois, quelques jours seulement avant le démantèlement officiel de l'ancien Etat soviétique et de la renaissance de la Russie comme successeur de l'Union Soviétique, Yeltsin décrétait le 19 décembre 1991 la fusion de toutes les structures de l'ancien KGB soviétique et du ministère des affaires intérieures avec celle du KGB de la république russe et des institutions du ministère des affaires intérieures. Le décret stipulait la création d'un nouveau "super-ministère", le ministère de la sécurité et des affaires intérieures.

.... Le décret fut rejeté par les anciens cadres du KGB qui ont protesté contre leur co-optation par un ministère, qu'ils considéraient être dirigé par des officiers supérieurs corrompus de la police.

Ces officiers considéraient comme une insulte d'être subordonnés à la police, à l'égard de laquelle ils n'ont que peu de respect professionnel. Le bruit a couru qu'immédiatement après la prise du décret, certains dossiers du KGB sur les officiers corrompus de la milice avaient été détruits.

Le 14/0/1992, la Cour Constitutionnelle russe décidait à l'unanimité que le décret de Yeltsin était illégal. Le 24 janvier le président signait un nouveau décret qui rétablissait les deux ministères séparés des affaires étrangères et de la sécurité. .. Le 24 janvier il signait un autre décret qui transférait le contre-espionnage militaire- l'ancienne troisième administration principale du KGB - de sous la direction de l'Etat Major général des forces armées où il avait été placé après le putsch, pour le retourner au ministère de la Sécurité. Par cette action, Yeltsin signalait clairement que lui-même, comme Gorbatchev auparavant, faisait plus confiance au KGB qu'à l'armée, et entendait se servir de ses structures pour assurer sa base personnelle de pouvoir.

Suite page II →

Manque de contrôle des structures de la sécurité d'Etat

... Suivant certains défenseurs russes des droits de l'homme, le ministère russe de la sécurité est aussi peu contrôlé par le Parlement et par la société civile que le KGB ne l'avait été avant la tentative de putsch. Quoique la loi de 1992 sur la sécurité met en théorie le ministère sous le contrôle strict de l'exécutif, du législatif, et du procureur général, il reste peu clair comment ce contrôle est exercé.

Alors que de nombreuses lois nouvelles viennent d'être passées - sur la sécurité, la défense et la milice - personne ne semble avoir une idée claire sur la manière dont sont contrôlées les activités au jour le jour du ministère. Pendant des décennies le KGB soviétique a été dirigé par environ 6000 règlements secrets dont un grand nombre continue à être appliqué et à diriger les opérations du ministère russe de la sécurité. Yeltsin lui-même a décrété que jusqu'à l'adoption de la loi sur la sécurité, le ministère continuera à travailler conformément aux directives qui ont conduit le KGB soviétique et dont la plupart combattait la dissidence interne.

Le contrôle du procureur général sur les activités de l'appareil de sécurité d'Etat russe reste limité. Parce que le système judiciaire soviétique était subordonné au parti communiste et au KGB, il y a toujours un manque de juges et de procureurs réellement indépendants.

Les pouvoirs exécutif et législatif luttent pour le contrôle des structures de la sécurité d'Etat. Le comité parlementaire de la défense et de la sécurité est toujours composé largement par des officiers actifs de la sécurité d'Etat qui se montrent peu enclins à réformer l'organisation.

Il est également peu clair comment l'exécutif contrôle le ministère de la sécurité. En juin 1992, Yeltsin a constitué son propre conseil de sécurité dont très peu est connu. Officiellement du moins, il exerce le contrôle sur les structures de la sécurité d'Etat. Le secrétaire du conseil de sécurité, Yurii Skokov est apparu comme l'un des politiciens les plus puissants de Russie pendant les derniers mois. Mais lors de la confrontation cruciale de mars 1993 entre Yeltsin et le Congrès des Députés du Peuple, qui est hostile aux réformes, Skokov s'est tourné de manière démonstrative contre Yeltsin - qui certainement attendait le soutien de Skokov et du ministère de la sécurité - alors que le président russe essayait d'introduire la législation spéciale dans le pays.

Le réseau soviétique du KGB a survécu presque intacte en province, où le gouvernement central a eu des problèmes pour imposer son autorité. Nonobstant les assurances données au public par l'ancien

vice-ministre de la sécurité russe Anatolii Oleinikov, que le KGB avait été restructuré et que seuls les spécialistes en contre-espionnage, terrorisme et drogues avaient été conservés, en réalité aucune restructuration sérieuse du ministère de la sécurité n'a été entreprise après l'effondrement du système soviétique. Selon un officier des renseignements russes qui a récemment passé à l'Ouest, au début de 1992, 90 à 95% des cadres moyens du KGB avaient conservé leurs anciens postes. Aucun changement d'envergure n'a été réalisé dans les organisations régionales de la sécurité d'Etat. Et seule une poignée de hauts fonctionnaires directement impliqués dans le putsch avaient été démis. Par ailleurs, de nombreux officiers de la "réserve active du KGB" sont devenus des conseillers du nouveau gouvernement russe et du parlement.

L'on pouvait s'attendre à ce que les cadres plus libéraux soient promus à des positions de direction à l'intérieur du KGB après l'échec du putsch ; c'est toutefois le contraire qui est arrivé. Les éléments réformateurs ont été exilés de l'agence. Aucun des cadres libéraux du KGB qui avaient critiqué l'organisation avant le putsch n'a été promu à une position importante par la suite. En fait, ni Oleg Kalugin, ni aucun autre dissident bien connu à l'intérieur du KGB n'a été repris par l'agence. Au contraire, certains libéraux du KGB ont été contraints à démissionner.

La carence du gouvernement à purger le KGB était dû en partie à l'absence de demandes populaires. Par différence des populations de l'Europe de l'Est et des Etats baltes, qui souhaitaient effacer leur passé totalitaire, la population russe, préoccupée par les problèmes économiques ne s'est pas beaucoup souciée du KGB. Au contraire, selon des sondages d'opinions non publiés, dirigés par le Docteur Olga Kryshchanovskiy de l'Institut russe de sociologie, beaucoup de russes croient apparemment que le pays a besoin d'une forte agence de sécurité d'Etat.

Le KGB et la politique

Si Yeltsin a effectivement compté se servir du KGB, il a dû constater après l'échec de sa tentation d'introduire le régime spécial en mars 1993, qu'il ne pouvait compter ni sur l'armée ni sur le ministère de la sécurité. Ce dernier a rejeté à deux reprises les tentatives de Yeltsin pour introduire une forme de régime autoritaire.

Mais la direction du Parlement russe, sous l'influence de l'adversaire principal de Yeltsin, Khasbulatov, a également essayé de contrôler l'ex-KGB - non pas pour soumettre l'agence au contrôle législatif qui existe normalement dans les démocraties occidentales, mais pour disposer d'une arme puissante dans la lutte pour le pouvoir de la Russie post-communiste. Le

ministère de la sécurité ainsi que l'armée et le ministère de l'intérieur sont devenus l'objectif de cette lutte pour le pouvoir entre Yeltsin et le parlement. La conséquence malheureuse est que certains dirigeants politiques continuent à croire qu'ils doivent se baser sur les structures répressives de l'ancien KGB pour conserver leur pouvoir. ....

Quoiqu'il y ait eu certains signaux d'alarme qui avertissent que l'ancien réseau du KGB continue à fonctionner, un putsch dirigé par le KGB contre Yeltsin est hautement improbable. Une des raisons en est que le KGB reste divisé entre les réformateurs et les durs. Par ailleurs, quoique "l'autre" KGB - les forces libérales - n'aient pas réussi à atteindre des positions dominantes à l'intérieur de l'organisation, ces forces essaieront fortement de protéger les institutions démocratiques, comme elles l'ont fait pendant le putsch si les forces de droite tentaient de prendre le pouvoir.

Perspectives

La Russie est loin d'avoir démembré les structures du KGB. Le KGB est l'un des héritages les plus dangereux du passé soviétique et la renaissance de l'organisation constitue une menace majeure pour toute nouvelle démocratie russe.... L'on a dit aux officiers de la sécurité d'Etat russe que leur tâche principale actuelle était de protéger la propriété privée des citoyens. Il ne sera toutefois pas facile à leur faire comprendre qu'à partir de maintenant ils doivent défendre les droits de l'individu au lieu des intérêts de l'Etat totalitaire. Une démocratisation des structures des renseignements peut être obtenue uniquement par une injection massive dans les organisations de la nouvelle sécurité d'Etat de professionnels qui n'ont pas servi l'ancien système. Une telle transformation demandera des années.

Selon des membres du KGB, environ 30% de la population adulte a travaillé pour le KGB soviétique sous une forme ou une autre. Un nombre de politiciens actuels ont été accusés de conserver des liens étroits avec le KGB et sont vulnérables à cause des informations compromettantes que le KGB détient sur eux.

L'influence de l'ancien KGB dans la Russie post-communiste reste forte. Les médias russes affirment que jusqu'à 80% des sociétés mixtes actuelles sont contrôlées par le KGB. Des ex-cadres du KGB dirigent les principales institutions financières et entreprises privées de Russie. De plus les services de la sécurité d'Etat des états de la CEI coordonnent leurs activités bien plus étroitement que ne le font les institutions d'Etat et gouvernementales. (Tous les Etats de la CEI ont signé - soit en partie ou en totalité, en avril 1992 à Alma-Ata, le traité sur la coopération de la sécurité d'Etat.)